

JP „Palić-Ludaš”
Kanjiški put 17a
24413 Palić
Tel. 024 753 121
office@palic-ludas.rs

Izveštaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Palić“ za 2017. godinu

PALIĆ, 2017.

1. UVOD

U skladu sa članom 54 Zakona o zaštiti prirode („Sl. glasnik RS”, br. 36/09, 88/10 i 91/10-ispr.) i članom 10 Odluke o proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“ br. 15/13 i 17/13-ispravka), upravljač zaštićenog područja izveštava o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja Parkom prirode „Palić“ za 2017. godinu nadležnu lokalnu samoupravu – Grad Suboticu - koja je i donela akt o zaštiti područja.

Osnov za izradu ovog Izveštaja je Odluka proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“ br. 15/13 i 17/13-ispravka), a u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode, član 54. i Plan upravljanja PP „Palić“ 2014-2023 (saglasnost Skupštine grada Subotice br. I-00-023-24/2014).

2. CILJEVI ZAŠTITE, OČUVANJA, UNAPREĐENJA I ODRŽIVOG KORIŠĆENJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

Glavni ciljevi i zadaci određeni su Planom upravljanja Parka prirode i prema do sada realizovanim aktivnostima datim u Izveštaju o ostvarenju programa upravljanja PP „Palić“ prethodne godine:

- Nastavak razvijanja baze podataka u funkciji upravljanja, korišćenja i praćenja stanja u cilju definisanja projekata aktivne zaštite i očuvanja zaštićenog područja uz razvijanje GIS kroz projekat Grada Subotica;
- Razvijanje i unapređivanje čuvarske službe;
- Sprovođenje mera aktivne zaštite prirode (staništa sa strogo zaštićenim i zaštićenim vrstama, suzbijanje invazivnih vrsta, korišćenje i upravljanje tršćacima);
- Smanjivanje antropogenog pritiska (kontrola aktivnosti i kretanja u zaštićenom području);
- Unapređenja prirodnih i stvorenih vrednosti (redovne mere nege);
- Praćenja stanja prirodnih i stvorenih vrednosti;
- Razvijanje različitih oblika prezentacije prirodnih vrednosti područja, edukativnih, rekreativnih, eko i etno turističkih sadržaja u cilju razvoja održivog korišćenja i sufinansiranja zaštite prirode;
- Rad na edukaciji lokalnog stanovništva i korisnika zaštićenog područja o značaju očuvanja prirodnih vrednosti i uvođenju održivih vidova korišćenja zaštićenog područja u poljoprivredi i turizmu;
- Uklapanje u mrežu ekoloških koridora i „Natura 2000“;
- Aktivnosti na realizaciji Plana za unapređenje ekološkog stanja Palićkog jezera i njegove okoline.

3. ZAŠTITA, ODRŽAVANJE, PRAĆENJE STANJA I UNAPREĐENJE PRIRODNIH I STVORENIH VREDNOSTI

A. ČUVANJE, ODRŽAVANJE I PREZENTACIJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

A.1. Čuvanje zaštićenog područja - Čuvarska služba

Čuvanje i nadzor u PP „Palić“ je kontinuirani zadatak u cilju preventivne zaštite prirodnih vrednosti, a u skladu sa članom 109. i 110. Zakona o zaštiti prirode („Sl. glasnik RS”, br. 36/09, 88/10 i 91/10 – ispr. i 14/2016). Čuvanje je obavljala čuvarska služba upravljača.

Čuvarska služba je tokom godine u kontinuitetu nadgledala sprovođenje režima zaštite prirodnih vrednosti, namenu i korišćenje površina od strane svih korisnika prostora, kao i

posetilaca kroz redovan obilazak područja. Čuvarska služba je kontinuirano izveštavala stručnu službu kroz terenski dnevnik, a stručna služba je pratila stanje.

Čuvanje zaštićenog područja Park prirode „Palić“ obavljaju dva čuvara koji su sa ostalim čuvarima organizovani u čuvarsku službu. Čuvari poseduju potvrdu o položenom stručnom ispitu za čuvare prema važećem Pravilniku o polaganju stručnog ispita za čuvara zaštićenog područja („Sl. glasnik RS“, br. 117/2014).

Tokom godine su podnete dve prijave nadležnoj inspekciji:

- (27.03.2017) – narušavanje režima zaštite u III stepenu zaštićenog područja – nepoštovanje rešenja o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj 03-8/2 od 08.02.2017. godine za rekonstrukciju staze kod Peščane plaže
- (13.04.2017.) – narušavanja režima zaštite u III stepenu zaštićenog područja – aktivnosti uređenja ugostiteljskog objekta bez posedovanja rešenja o uslovima zaštite nadležnog Zavoda za zaštitu prirode

A.2. Održavanje zaštićenog područja

A.2.1. Rad stručnih službi na izradi i sprovođenju upravljačkih dokumenata

Stručna služba je tokom godine u kontinuitetu radila na izradi i sprovođenju upravljačkih dokumenata. Izrađena je sledeća planska dokumentacija:

- Izveštaj o ostvarivanju Programa upravljanja za 2017. godinu;
- Program upravljanja za 2018. godinu.

Upravljač je sprovodio i aktivnosti na izradi projektne dokumentacije u vezi sa realizacijom Akcionog plana – Plan za unapređenje ekološkog stanja Palićkog jezera i njegove okoline („Službeni list“ Grada Subotice broj 24, od 15. jula 2014. godine).

A.2.2. Aktivnosti i radovi na obeležavanju

Tokom godine se radilo na održavanju već postavljenih tabli zaštićenog područja i ribarskog područja „Palić“ unutar Parka prirode „Palić“ (dopuna, popravka).

Slika 1 – Obeležavanje Ribarskog područja “Palić”

A.2.3. Upravljanje otpadom i održavanje mobilijara

Održavanje javne zelene površine, koju čine parcele pod zaštitom, odvijalo se i 2017. godini po *Godišnjem Programu održavanja čistoće na površinama javne namene na zaštićenom području* i *Godišnjem Programu održavanja javnih zelenih površina na površinama javne namene na zaštićenom području* u skladu sa Odlukom o obavljanju komunalnih delatnosti („Sl. list Grada Subotice“ br. 2/2013 i 7/2013) i Odlukom o održavanju javnih zelenih površina („Sl. list grada Subotice“, br. 3/2012, 52/2012, 2/2013 i 7/2013 - ispr.).

Pored redovnih poslova u Velikom parku obuhvaćenih gore pomenutim programima, koji su finansirani nezavisno od ovog programa, realizovane su i sledeće aktivnosti:

- mehaničko krčenje šiblja, granja i pojedinačnih stabala ili grupa stabala svih prečnika
- hemijsko suzbijanje alohtonih i invazivnih vrsta u vegetacionom periodu
- mehaničko košenje trske i uklanjanje
- košenje travnih površina,

na održavanju lokaliteta:

- Obala i zelena površina oko Omladinskog jezera (obala i livada),
- Vikend naselje,
- Održavanje postojeće staze oko jezera do uređenja obale jezera,
- Košenje livadskih površina u zaštićenom području i u zaštitnoj zoni Parka prirode „Palić“.

Ove aktivnosti su se finansirale kroz ugovor sa Gradom Subotica – ugovori broj: II-00-401-509/2017 od 25.04.2017. godine.

Slika 2 – Obeležavanje Ribarskog područja “Palić”

A.3. Prezentacija zaštićenog područja

A.3.1. Štampanje promotivnog materijala, izrada edukativnih tabli i medijsko predstavljanje

Planiralo se reizdanje postojećih izdanja (ekoturistička karta) i izrada novih izdanja. Aktivnost nije realizovana zbog nedostatka sredstava.

Tokom godine radilo se na pripremi dva nova izdanja sa Nacionalnim parkom „Kiškunšag“ (2016. godine su realizovana već dva izdanja). Dvojezična izdanja (srpski/mađarski) obrađuju različite teme koje su u vezi sa zaštitom prirode, kao i elemente iz legislative u vezi sa zaštitom prirode u obe države. Oba izdanja su realizovana kroz saradnju

JP „Palić-Ludaš“ i Direkcije Nacionalnog Parka „Kiškunšag“. Štampu izdanja je finansirala Direkcija Nacionalnog Parka „Kiškunšag“, dok je prevode realizovalo naše preduzeće.

Nastavila se saradnja sa lokalnim i regionalnim glasilima Ju eko TV, Pannon RTV, TV Vojvodina, www.subotica.info, Magyar Szó i svim zainteresovanim glasilima. Izrada video i audio materijala nije bilo. Aktivnosti su se realizovale iz sopstvenih resursa.

A.3.2. Zasnivanje i uspostavljanje baze podataka (katastar, GIS i dr.)

Nastavljeno je sa unosom podataka u bazu koja se odnosi na sprovođenje režima i mera zaštite i unapređivanja RangerOffice2015 (unapređeni softver “SuPaLuSe Ranger LandCruiser 2011 MiBeSoft“). U cilju efikasnijeg praćenja delatnosti čuvarske službe kao i adekvatnog planiranja obilaska terena i izvršenja ostalih radnih zadataka, nastavila je sa radom i baza podataka za sva zaštićena područja kojima upravlja JP “Palić-Ludaš” u vidu čuvanja svih relevantnih podataka (baza lokacija, baza fotografija).

Baza je i ove godine dopunjena velikim brojem fotografija zaštićenog područja, retkih i ugroženih vrsta, kao i fotografijama koje se odnose na nedozvoljene aktivnosti u rezervatu (konkretnih elemenata za prijavu nadležnoj Inspekciji bilo je 4 – podnete su 4 prijave nadležnoj inspekciji, kao i jedna krivična prijava protiv lica koje ometalo vršenje dužnosti čuvara/službenog lica na terenu). GPS – oprema, kojom Upravljač raspolaže, je povećala kvalitet postojeće baze podataka, jer se sada, osim fotografija, zapažanja i drugih relevantnih podataka, unose i tačne geografske koordinate mesta na kome se nalazi populacije retkih vrsta, kao i veličina populacije i njen prostorni raspored. Nastavljena je praksa povezivanja terenskih beleški čuvara (terenski dnevnik), terenske prijave, prijave Inspekciji, fotografija nedozvoljene aktivnosti i tačnih koordinata mesta (stepena zaštite) na kom se desila predmetna nedozvoljena aktivnost u jednu celinu. Pokazalo se da to značajno povećava kvalitet rada i ubrzava tok procedure. Problem za unapređivanje ove funkcije je, svakako, nedovoljan broj kadrova odgovarajuće stručne spreme, nedovoljnog broja stručnog ljudstva za obradu ovih podataka i nedovoljna frekvencija izlazaka na teren u funkciji monitoringa (zbog drugih obaveza).

Baza se pokazala kao vrlo korisna, s obzirom da su svi elementi koji su nam neophodni za pripremu realizacije odluke o naknadama, uneti. Konkretno – svi relevantni podaci koji su potrebni za naplatu kod različitih subjekata su kvantifikovani (elektrovodovi, telefonska infrastruktura, vodoprivredni objekti, gasovod).

Nastavljeni su informatički radovi u okviru Geografsko – Informacionog Sistema (GIS). Nastavljeno je sa prikupljanjem i usklađivanjem potrebnih elemenata sistema (računari, kartografija, katastarski podaci i prateće informacije). Kroz saradnju sa Nacionalnim parkom „Kiškunšag“ čuvarska i stručna služba je dobila veliku podršku (u smislu aktivnosti na terenu

i obuke u radu sa određenim programima). Aktivnosti su se realizovale iz sopstvenih sredstava.

A.3.3. Razvoj naučnih, obrazovnih i kulturnih funkcija zaštićenog područja

Tokom 2017. godine su realizovana dva međunarodna volonterska radna kampa u saradnji sa Mladim istraživačima Srbije – Volonterskim servisom Srbije, u okviru kojih su volonteri učestvovali u sprovođenju mera aktivne zaštite prirode i na području Parka prirode „Palić”, na više lokaliteta. Pored aktivnosti na zaštićenom području, rađeno je i na održavanju zaštitnog pojasa u okviru zaštitne zone ovog zaštićenog područja.

Slika 3/4 – Uklanjanje stabala invazivnih vrsta i podrasta

I ove godine je obezbeđena podrška za nekoliko istraživača koji su obavljali istraživanja na području PP „Palić“ ispred Naučno-istraživačko društvo studenata biologije i ekologije „Josif Pačić” (Novi Sad).

U sklopu *Eko – kampa Ludaš 2017*, učesnici smena su imali priliku da pogledaju rad uređaja za prečišćavanje otpadnih voda u Subotici, kao i da se upoznaju sa prirodnim vrednostima Parka prirode „Palić“ kroz organizovanog eskurzija. Eko-kamp Ludaš 2016 se realizovalo u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“ u sklopu projekta „Edukativni aktivnosti na očuvanju biološke i predeone raznovrsnosti“ (Ugovor broj: II-401-563/2017 Grad Subotica; izveštaj dostavljen u skladu sa ugovorom).

Slika 5 – Predavanje na UPOV – u

Slika 6 – Predavanje u Parku prirode „Palić“

U sklopu nastavka projekta Udruženja ljubitelja prirode „Riparia“ *Razumi, prihvati, učestvuj - Ekosistemske usluge Paličkog jezera* učesnici su imali priliku da se upoznaju sa prirodnim vrednostima jezera i okoline, problematikom njihove zaštite i ekosistemskim uslugama koje pružaju, kroz organizovana predavanja, pešačke i biciklističke ture u PP „Palić.

Slika 7/8 – Biciklističke ture u Parku prirode “Palić”

B. UPRAVLJANJE POSETIOCIMA

B.1. Izgradnja ulaznih stanica

U PP „Palić“ tokom 2017. godine nisu planirane aktivnosti na izgradnji ulaznih stanica.

B.2. Centri za posetioce

Vizitorski centar Ludaš, smešten u SRP „Ludaško jezero“ je u višenamenskoj funkciji. Pored funkcije radnog prostora Upravljača svih zaštićenih područja u Subotici, ima i funkciju prijema posetilaca.

Tokom 2017. u Centru su se odvijali programi za različite ciljne grupe - edukacija o svim zaštićenim područjima kojima upravlja JP „Palić-Ludaš“.

C. PRAĆENJE I UNAPREĐENJE STANJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

C.1. Monitoring

Nastavljen je monitoring staništa strogo zaštićenih vrsta. Praćenje stanja obavljao je čuvar područja prilikom redovnih obilazaka terena i stručni saradnik u sezonskim periodima u skladu sa uslovima zaštite prirode i izveštajima o nadzoru Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode Novi Sad. Pojedine grupe podataka o monitoringu su prikupljane i od istraživača koji rade na terenu. Podaci su se unosili u bazu podataka.

Tokom godine se sa Nacionalnim praksom „Kiškunšag“ iz Mađarske radilo na uspostavljanju uniformnog sistema monitoringa u smislu pojačanog praćenja stanja taksona koji se u Mađarskoj nalaze na listi *Natura 2000* vrsta. Utvrđene su značajne vrste koje se nalaze sa obe strane granice i napravljen je plan i dinamika praćenja populacija navedenih vrsta. U Srbiji još uvek ne postoji jedinstvena lista *Natura 2000* vrsta, ali mi očekujemo da će veliki broj vrsta koje smo definisali ući na buduću listu. U slučaju da, ipak, neke vrste ne uđu – svakako ćemo imati podatke o vrstama koje se nalaze na listi zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta - Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 5/2010 i 47/2011).

Tokom prolećnih meseci je realizovan monitoring gnezdećih parova ptica na ostrvima (četiri ostrva) u II sektoru jezera Palić. Identifikovano je gnežđenje jedinki vrsta bela čaplja, mala bela čaplja, žuta čaplja, čapljica, gak, galebovi:

Naučni naziv	Domaći naziv	Ostrvo br. 1	Ostrvo br. 2	Ostrvo br. 3	Ostrvo br. 4	Ukupno
<i>Nycticorax nycticorax</i>	gak	156	79	3	125	363
<i>Egretta garzetta</i>	mala bela čaplja	15+	8		3	26+
<i>Casmerodius albus</i>	velika bela čaplja				4	4
<i>Ardea purpurea</i>	crvena čaplja	1				1
<i>Ardea cinerea</i>	siva čaplja	10			3	13
<i>Ardeola ralloides</i>	žuta čaplja	16	60		5	81
<i>Ixobrychus minutus</i>	čapljica		1			1
<i>Larus ridibundus</i>	obični galeb			270		270
<i>Larus melanocephalus</i>	crnoglavi galeb			0		0
<i>Phalacrocorax carbo</i>	veliki vranac	299				299
<i>Phalacrocorax pygmeus</i>	mali vranac	53				53

Slike 9 – Mladunci i jaja u gnezdima na ostrvima u II sektoru jezera Palić

C.2. Revitalizacija

Tokom 2017. godine nastavljena je revitalizacija ispašom kod lokaliteta „Malo pojilo“ - većim delom u II, a manjim u III stepenu zaštite u okviru Parka prirode „Palić“ – u pitanju je vlažna (močvarna) livada na koju se nadovezuje slatinska livada, a na višim terenima se nastavlja stepa). Od 2015. godine lokalitet je ograđen, ispred ograde je postavljen električni pastir i konstruisana je jedna nadstrešnica (montažna – prenosiva), gde se stoka sklanja od nepovoljnih meteoroloških uslova. Krajem 2015. puštena je pet jedinki sivih goveda (podolsko goveče - *Bos primigenius taurus hungaricus*), i već su uočene značajne razlike u odnosu na prethodni izgled terena – značajno smanjenje količine trske usled ispaše. Ispaša se realizovala tokom cele 2017. godine i pokazalo se kao veoma efikasan način održavanja staništa. Trska je gotovo u potpunosti nestala sa terena, pojavile su se i biljke karakteristične za pomenute staništa, zabeleženi su i primerci velikog kaćuna (*Anacamptis laxiflora*) – strogo zaštićena vrsta.

Čuvarska služba je uočila jednu jedinku čaplje govrdarke (*Bubulcus ibis*) na lokaciji Malo poljilo kod Palićkog jezera. Ptica je sve vreme boravila oko stada podolskih goveda u potrazi za hranom. Ovo je prvi nalaz ove vrste na ovom zaštićenom području. Verovatno je prisustvo goveda razlog za pojavu ove vrste. Dokaz da je došlo do unapređenja staništa je i to da se ove godine na lokalitetu ponovo počela gnezditi i vrsta crvenonogi sprudnik (*Tringa totanus*).

Slika 10/11 – Čaplja govedarka (*Bubulcus ibis*)

Sve aktivnosti su usklađene sa rešenjem o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj: 03-1584/2 od 05.10.2015. godine; Odlukom o proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice” br. 15/13 i 17/13-ispravka), Planom za unapređenje ekološkog stanja Paličkog jezera i njegove okoline („Službeni list“ Grada Subotice broj 24, od 15. jula 2014. godine), Planom detaljne regulacije za severoistočnu obalu Paličkog jezera.

Nastavljene su aktivnosti na revitalizaciji značajnih staništa (košenje, čišćenje podrasta, suzbijanje invazivnih vrsta), naročito:

- na stepskom ostatku kod južnog kraja nasipa II i III sektora;
- na degradiranoj stepi severozapadno od nasipa III i IV sektora;
- kod Velikog pojila – na površini napuštenog rasadnika;
- na slatini uz zapadnu obalu IV sektora;

Slika 12 – Košenje trske amfibijom – zaštitni pojas

Slika 13 – Podolci na Malom pojilu – majka i tele

U odnosu na Plan za unapređenja ekološkog stanja Paličkog jezera i okoline nastavile su se aktivnosti u skladu sa akcionim planom na realizaciji radova na formiranju multifunkcionalnog zaštitnog pojasa (košenje, krčenje invazivnih vrsta).

C.3. Mere aktivne zaštite prirode

Sprovođenje mera aktivne zaštite prirode koje se odnosi na zaštitu staništa/vrsta, kao i suzbijanje invazivnih vrsta u programskom periodu, upravljač je realizovao kroz aktivnosti:

- košenje vlažne livade kod kanala Tapša u cilju očuvanja staništa vlažne livade,
- praćenje stanja na staništima u II stepenu zaštite i priprema kartiranja, monitoringa i drugih aktivnosti (košenje, čišćenje podrasta, mere održavanja), tekuće održavanje lokaliteta sa slatinskim staništima (košenje, ispaša).
- realizacija aktivnosti na multifunkcionalnom pojasu oko jezera Palić:

Pripremljene su karte sa tačno ucrtanim površinama aktivnosti. Planom je obuhvaćeno priobalje II sektora jezera Palić, tri lokaliteta (pojasa) III sektora jezera Palić i Malo pojilo, lokalitet na IV sektoru jezera. Za svaki pojedinačni lokalitet definisana je dinamika, prostorni obuhvat, broj neophodnih radnika, mašina i drugih sredstava koje su potrebne za realizaciju aktivnosti. Prema planu realizovane su aktivnosti:

Radovi na formiranju multifunkcionalnog pojasa uz istočnu obalu IV sektora jezera Palić

Prema Rešenjima Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj 03-2057/2 od 11.10.2016. i broj 03-2058/2 od 11.10.2016. i Projektu uređenja terena sa sadnjom zaštitnog multifunkcionalnog pojasa na obali IV sektora jezera Palić (istok, jugoistok, jug) od januara je započeto uspostavljanje zaštitnog multifunkcionalnog pojasa na istočnoj obali IV sektora jezera Palić.

Određena je linija razgraničenja između privatnih parcela i javne površine na terenu tj iskolčene su prelomne tačke prema Planu detaljne regulacije za deo obalnog pojasa Palićkog jezera (istočna obala) na Paliću.

Sa obalnog pojasa je sakupljen otpad u više navrata i očišćen je od divljih deponija.

Usledilo je krčenje invazivnih vrsta drveća i žbunja. Krčene su alohtone invazivne vrste: kiselo drvo (*Ailanthus altissima*), pajasen (*Acer negundo*), pensilvanski jasen (*Fraxinus pensilvanica*), američki koprivic (*Celtis occidentalis*) i divlji godži (*Lycium halimifolium*). Zadržana su stabla invazivnih vrsta koji se razmnožavaju pretežno vegetativno i obezbeđuju mikroklimatske uslove za autohtone senoljubive vrste. Pred kraj leta tretirani su Glifosavom izbojci invazivnih alohtonih vrsta (*Acer negundo*, *Ailanthus altissima*, *Lycium halimifolium*).

Pre krčenja *Lycium halimifolium*

Posle krčenja *Lycium halimifolium*

Na pojedinim delovima krčene su i autohtone vrste gde su se prenamnožile, potpuno obrasle pojas uz tršćak tj budući travni pojas i stvorile monokulture. To je monokultura kupine (*Rubus fruticosus*) i zove (*Sambucus*

nigra). Ostavljene su manje grupacije a na delovima gde nisu prenamnožene zadržane su. Košenjem su skinuti jednogodišnji izbojci.

Površine koje su bile slobodne, čiste od korovskih i invazivnih vrsta drveća i žbunja su zasejane lucerkom na prethodno pripremljeno zemljište. U toku vegetacione sezone košene su ove površine kako bi se razvila lucerka a potisnule invazivne vrste.

Preostale površine koje će zauzeti travni pojas obrasle invazivnim korovskim jednogodišnjim vrstama košene su više puta i inicirano je formiranje stepskih zajednica.

Suvi tršćaci pokošeni su i u toku godine održavani košenjem.

Biomasa prikupljena košenjem i krčenjem je izneta sa zaštićenog područja.

Sadnja na zaštitnom pojasu uz istočnu obalu IV sektora jezera Palić započeta je u proleće i nastavljena u jesen. Posađeno je oko 1000 sadnica drveća i žbunja autohtonih vrsta na deo pojasa namenjen zoni visokog zelenila, uz poljoprivredne površine. Uglavnom su sadene heliofite i to klen (*Acer campestre*), žešlja (*Acer tataricum*), stepska višnja (*Prunus fruticosa*), leska (*Corylus navellana*), glog beli i crveni (*Crataegus monogyna* i *C. oxyacantha*), krušina (*Frangula alnus*), poljski jasen (*Fraxinus angustifolia*), bela topola i trepetljika (*Populus alba* i *P. tremula*), trnjina (*Prunus spinosa*), divlja kruška (*Pyrus pyraeaster*), hrast medunac (*Quercus pubescens*), hrast lužnjak (*Quercus robur*), divlja ruža (*Rosa canina*), bela vrba (*Salix alba*), barska iva (*Salix cinerea*) i vez (*Ulmus laevis*). Na delovima gde postoji zasenčena površina uz postojeće drveće i žbunje posađene su i sciofite, svib (*Cornus sanguinea*), kurika (*Euonymus europaeus*), pasdren (*Rhamnus catarticus*) i udika (*Viburnum opulus*). Svaka sadnica je obeležena drvenim ankerom, zalivena i malčirana.

Radovi na održavanju multifunkcionalnog pojasa uz II i III sektor jezera Palić

Nastavljeni su radovi na održavanju multifunkcionalnog pojasa i uz II i III sektor sprovođenjem mera aktivne zaštite.

Mehaničkim krčenjem invazivnih vrsta obuhvaćene su površine na južnoj obali II sektora i uz III sektor na lokalitetu „Degradirana stepa i tršćak“ i „Stari rasadnik“. Pred kraj leta na ovim lokalitetima uz III sektor vršeno je i hemijsko tretiranje alohtonih i invazivnih vrsta. Košeni su suvi tršćaci na severnoj obali II sektora i na lokalitetu „Stari rasadnik“, „Degradirana stepa i

tršćak“. Više puta u toku vegetacione sezone košene su travne površine i površine zasejane lucerkom. U toku letnje sezone prikupljano je i odvoženo smeće.

Veliki park

Početak jeseni uklonjena su suva stabla iz dela parka sa visokim zelenilom kao urgentna mera zaštite (Rešenje o uslovima zaštite prirode broj 03-2119/2 od 15.08.2017.). Preko 80% suvih stabala činio je javor mleč (*Acer platanoides*) prsnog prečnika 20-57cm. Biomasa je iznošena van zaštićenog područja u toku radova.

Krošnje ovih stabala su bile suve, bacala su koru sa debla a na deblu pojedinih stabala razvijene su bile karpofore truležnica.

Na preseku debla vidljiva je trulež kao i na korenovom sistemu.

Nevreme koje je bilo 29. oktobra oborilo je nekoliko stabala. Ovo su takođe bila stabla sa oštećenjima debla ili korenovog sistema.

Mere aktivne zaštite u Velikom parku

Mere aktivne zaštite sprovedene u toku 2016. godine dale su vidljive rezultate. Podrast invazivnih alohtonih vrsta, kiselo drvo (*Ailanthus altissima*), bagrem (*Robinia pseudoacacia*), trnovac (*Gleditsia triacanthos*) i zova (*Sambucus nigra*), hemijski je suzbijan herbicidom (Glifosav) premazivanjem kambijalnog sloja a u stabla kiselog drveta je injektovan isti herbicid. Podrast tretiran pred kraj leta nije stvorio jednogodišnje izbojke u toku 2017. godine a stabla su odumrla. Na stablima je primetno odbacivanje kore i veoma redukovano su prolistala, hlorotičnim listovima.

Veslački klub „Palić“

U proleće je izvršeno sanitarno orezivanje stabala u krugu Veslačkog kluba „Palić“ i potpuno skidanje krošnje sa stabala koja je zahvatila trulež od korenovog vrata ili su sa više od 50% suvih grana u krošnji. Sanitarnim orezivanjem su uklonjene oštećene i suve grane i grane koje su nad objektima. Orezana su stabla hrasta lužnjaka (*Quercus robur*), američkog koprivića (*Celtis occidentalis*) i sofore (*Sophora japonica*). Svi preseki premazani su fitobalзамom. Sasvim je redukovana krošnja sofore čije deblo je zahvatila trulež.

Sofora (*Sophora japonica*)

Urgentne mere zaštite

U Jezerskoj ulici orezivana su u proleće stabla američkog koprivića (*Celtis occidentalis*) koja čine drvored (Rešenje o uslovima zaštite prirode broj 03-2069/4 od 12.03.2015.god). Orezane su opasne grane kako bi se obezbedila bezbednost korisnika prostora. Veći broj stabala zbog oštećenja i iz bezbednosnih razloga treba da se izvade, vidljiva je trulež drveta na visini od oko 2m na mnogim stablima (koja bi takođe bila za vađenje) ili je veća visina stabla bez grana (do krošnje) te bi se orezivanjem dobio neugledan, skaradan, nepotpun drvored koji ne bi zadovoljio biološku i estetsku funkciju istog. Drvored se u celini ocenjuje kao nebezbedan i nefunkcionalan. Radovi na vađenju stabala i sadnji novog drvoreda izvešće se u toku naredne godine.

D. UREĐENJE PROSTORA I ODRŽIVO KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA

D.1. Izrada prostornih planova

Tokom godine upravljač je učestvovao u pripremi, terenskom obilasku i konsultacijama u izradi PDR (Plana detaljne regulacije) – za deo obalnog pojasa Paličkog jezera. Stručna i čuvarska služba je obilazila zaštićeno područje i kontrolisala aktivnosti na terenu.

D.2. Projekti i radovi na uređenju prostora (izrada i postavljanje mobilijara)

Tokom godine je predviđena zamena i popravka postojećeg mobilijara (klupe, kante za smeće) – što je obuhvaćeno Programom održavanja javnih zelenih površina na površinama javne namene na zaštićenom području za 2017. godinu.

Na osnovu Projekta geodetskog snimanja stabala u Velikom parku i na osnovu valorizacije postojećeg zelenila iz Elaborata- evidentiranje vrsta, zdravstvenog stanja i položaja stabala u Parku prirode „Palić“ započete su aktivnosti na:

- predprojektno ocenjivanje za stvaranje planske strukture, zoniranje, kompleksa Velikog parka
- definisanje prioriteta (Rešenje PZZP 03-2244/2 od 28. 12. 2015. tačka I 4.)
- izrada plana uklanjanja stabala invazivnih vrsta
- izrada projektne dokumentacije za obnavljanje parka.

D.3. Projekti i programi u oblasti šumarstva

Ni 2017. godine nije urađena Posebna osnova gazdovanja šumama za gazdinsku jedinicu „Palićke šume“ za period 2016-2025, nisu se stekli svi tehnički uslovi.

D.4. Projekti i programi u oblasti lovstva

U PP „Palić“ je prema Odluci o zaštiti zabranjen lov. Tokom godine su realizovane aktivnosti na edukaciji i obaveštavanju lovaca u vezi sa zabranama lova i ponašanjem u zaštitnoj zoni ovog zaštićenog područja.

D.5. Projekti i programi u oblasti ribarstva

U skladu sa Zakonom o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda, član 3. stav 3. („Službeni glasnik RS“, br. 128/2014), Odlukom zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“, br. 15/13 i 17/13-ispravka), mišljenjem Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode (broj rešenja 03-2157/2 od 26.10.2016.) i odobrenjem Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine (dopis broj 324-07-131/2017-17 od 19.05.2017.), Nadzorni odbor Javnog preduzeća „Palić-Ludaš“ (korisnik ribarskog područja) na XXV sednici dana 06.10.2017. godine je doneo Odluku o proglašenju ribarskog područja „Palić“ na zaštićenom području Park prirode „Palić“ (broj 806-XXV-2/17 od 06.10.2017.).

U skladu sa članom 15 i 17 Zakona o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda („Sl. Glasnik RS“, br. 128/2014) korisnik ribarskog područja je angažovao Departmana za biologiju i ekologiju – PMF u Novom Sadu (broj ugovora 801-1/2017) da izradi privremeni program upravljanja ribarskim područjem „Palić“ u okviru zaštićenog područja PP „Palić“ za 2018. godinu. Privremeni program je dostavljen Pokrajinskom sekretarijatu za urbanizam i zaštitu životne sredine u svrhu davanja saglasnosti.

Shodno članu 17 Zakona o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda („Sl. Glasnik RS“, br. 128/2014) Upravljač zaštićenog područja donosi Program upravljanja ribarskim područjem za period od deset godina i dužan je da isti podnese na saglasnost godinu dana pre isteka prethodnog Programa upravljanja ribarskim područjem.

D.6. Projekti i programi u oblasti turizma

Posebni aktivnosti nije bilo osim saradnje i logističke podrške tokom realizacije raznih turističkih manifestacija na Paliću (Prvomajski uranak, Berbanski dani, Filmski festival Palić, Zlatni kotlić Palića 2017. itd.).

D.7. Projekti i programi u oblasti poljoprivrede

Na teritoriji Parka prirode „Palić“ postoji mala površina pod poljoprivrednim zemljištem koje se obrađuje u skladu sa već definisanim procedurama (košenje livada, rasadnik).

Deo ovih površina je bio predmet izdavanja u zakup tokom poslednje tri godine (uključujući i 2017. godinu). Komisija za izradu Programa uređenja poljoprivrednog zemljišta grada Subotice je u pripremi Programa za ovu godinu koristilo Uslove zaštite prirode pod kojima se državne parcele u PP „Palić“ mogu izdavati (Uslovi zaštite prirode od 2013. godine). Uslovi zaštite prirode čine sastavni deo ugovora o zakupu za parcele u zaštićenim područjima. Ograničenja uslovljena režimom prema Odluci o zaštiti su u zabrani intenziviranja proizvodnje i promene namene, ograničavanje košenja. Košenje livada je kontrolisano u cilju sprovođenja režima (košenje posle završetka cvetanja močvarnih orhideja i dugih strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta, ostavljanje pruga – „šavova“, vrsta mehanizacije,) a nadzirana je i ispaša (broj

grla po hektaru, kretanje van staništa zaštićenih vrsta u generativnom periodu). Ove aktivnosti su se finansirale kroz ugovor sa Gradom Subotica – ugovori broj: II-00-401-52/2016.

E. OSTALI POSLOVI

E.1. Protivpožarna zaštita i požari

Tokom godine je registrovan jedan veći požar na lokalitetu Pa02 – drugi sektor jezera Palić 05. marta. Požar je nastao, verovatno, usled nekontrolisanog paljenja strnjike/trske, pa je, praktično, više malih požara formiralo jedan veći. Tokom osetljivih perioda (rano proleće, kasna jesen, dani oko Prvog maja) čuvarska služba obavlja pojačan nadzor.

Slika 14 – Nakon saniranog požara

E.2. Saradnja sa korisnicima prostora

Nastavila se stalna saradnja čuvarske i stručne službe sa korisnicima prostora (posetioci, lokalno stanovništvo, ribolovci, vlasnici parcela).

Korisnici prostora Parka prirode ili vlasnici/korisnici parcela obraćali su se Upravljaču – stručnoj službi (usmeno ili pismeno), ili direktno čuvarskoj službi na terenu. Upiti korisnika prostora su razmotreni – dostavljene su im tražene informacije, ili su upućeni na proceduru potraživanja uslova zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode (izdato je ukupno 45 rešenja o uslovima zaštite prirode nadležnog Zavoda za PP „Palić“). Realizaciju aktivnosti u skladu sa rešenjima je kontrolisala čuvarska služba. Tokom godine je evidentirano preko 50 različitih upita kod upravljača.

IZVORI FINANSIRANJA

Javno preduzeće „Palić-Ludaš“ je upravljač na pet zaštićenih područja u regionu Subotice, a jedno od njih je i PP „Palić“. Sektor zaštite prirode u Javnom preduzeću „Palić-Ludaš“ je organizovan u funkciji obavljanja upravljanja zaštićenim područjima. Stručna služba

je zadužena za planiranje, programiranje, praćenje stanja, izveštavanje i nadzor nad radom čuvarske službe. Čuvarska služba obavlja je poslove čuvanja, praćenja stanja.

Tabela prihoda i rashoda za zaštićeno područje Park prirode „Palić“ za 2017. godinu

I	PRIHODI	
	Izvori prihoda	<i>Iznos u dinarima</i>
1.	Sredstva lokalne samouprave	3.244.200,00
	1.1. Grad Subotica – Ugovor broj: II-401-509/2017 od 25.04.2017.	3.244.200,00
	1.2. Grad Subotica – Ugovor broj: II-401-509/2017 od 25.04.2017. – Realizovana sredstva u odnosu na ugovorena za koja je dostavljen Zahtev za prenos sredstava	2.984.868,80
	1.3. Nerealizovana sredstva u odnosu na Ugovor broj: II-401-509/2017 od 25.04.2017.	259.331,20
	UKUPNO PRIHODI	3.244.200,00
II	RASHODI	
	Vrste troškova	<i>Iznos u dinarima</i>
	A. Čuvanje i održavanje zaštićenog područja	2,824,200.00
	A.1. Čuvarska služba	1.012.000,00
	A.1.1. Bruto zarade čuvara	712.000,00
	A.1.2. Ostali troškovi čuvanja zaštićenog područja (gorivo, registracija auta, službena odeća i obuća)	300.000,00
A.	A.1.3. Nabavka rezervnih delova sa uslugom ugradnje i popravke čamaca, motora, automobila, radnih mašina i dr.	0.00
	A.2. Održavanje zaštićenog područja	1.812.200,00
	A.2.1. Bruto zarade ostalog osoblja zaposlenog kod upravljača na poslovima upravljanja zaštićenim područjem i materijalni troškovi njihovog rada (izrada upravljačkih dokumenata, programa, projekata, saradnja sa lokalnim stanovništvom, institucijama i dr.)	1.812.200,00
	B. Praćenje i unapređenje stanja zaštićenih područja	420.000,00
	B.2. Revitalizacija (troškovi veterinarskih usluga za stado podolskih goveda; troškovi prevoza goveda)	40.668,80
B.	B.3. Mere aktivne zaštite prirode	120.000,00
	UKUPNO RASHODI	2.984.868,80

